

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, професора

Іоніна Євгена Євгеновича

на дисертаційну роботу

Буснюк Світлани Володимирівни на тему

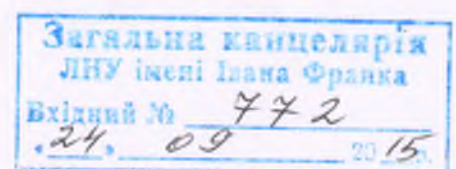
*«Фінансовий капітал кластерів: особливості формування та використання»,
представлену на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит*

Вивчення дисертаційної роботи, автореферату дисертації та опублікованих праць дає змогу сформулювати наступні висновки щодо результатів дослідження Буснюк С.В. та визначення його відповідності критеріям і нормативним вимогам до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

*Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами,
планами, темами*

Процеси інтеграції в розвитку економічних систем в значній мірі обумовлені тим, що будь-яка інтегрована економічна система має нові системні якості, яких не має жодний із утворюючих її елементів. Результатом процесу інтеграції є формування інтегрованих структур, які в сучасній економіці відрізняються формою, механізмами створення та особливостями діяльності. Як свідчить світова практика, однією із ефективних форм співпраці суб'єктів господарювання в ринковій економіці є кластери – інтегровані структури для яких територіальна близькість компонентів є фактором їхнього успішного розвитку. Забезпечення реалізації проектів щодо створення кластерів вимагає вирішення цілого комплексу питань економічного і законодавчого характеру. Особливе значення для успішної діяльності кластерів відіграє формування у їхньому розпорядженні достатнього обсягу фінансового капіталу.

Незважаючи на значний доробок закордонних та вітчизняних вчених в питаннях дослідження капіталу, фінансового капіталу, інтеграційних

процесів та кластерів, питання розкриття сутності фінансового капіталу кластерів, особливостей та джерел його формування, визначення методичних та практичних підходів щодо формування оптимальної величини фінансового капіталу кластерів і пропозицій щодо підвищення ефективності його використання залишаються недостатньо дослідженими.

Таким чином, необхідним є обґрунтування теоретико-методологічних засад та практичних рекомендацій щодо формування та використання фінансового капіталу кластерів. Тому варто визнати, що обрана тема Буснюк Світлани Володимирівни, яка присвячена дослідженню фінансового капіталу кластерів є актуальною.

Результати проведеного автором комплексного дослідження теоретичних і практичних аспектів функціонування кластерів використано у науково-дослідній темі «Проблеми функціонування та розвитку економічних систем» (ДР №0111U008261) Львівської комерційної академії Центральної спілки споживчих товариств України. Підходи до формування фінансового капіталу в обсягах, достатніх для фінансового забезпечення реалізації інноваційних проектів в рамках інтегрованих виробничо-господарських структур використано у комплексному проекті, який виконувався Луцьким національним технічним університетом та Тернопільським національним технічним університетом ім. Івана Пулюя «Розроблення технічних засобів для екологоощадних способів сівби та садіння сільськогосподарських культур» (ДР № 0113U000339С).

*Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень,
висновків та рекомендацій*

Теоретико-методологічні положення та практичні висновки і рекомендації, розкриті в дисертаційній роботі, є достатньо обґрунтованими та достовірними, оскільки їх основою є загальнонаукові та фундаментальні положення економічної науки, результати досліджень вітчизняних та закордонних вчених щодо формування та використання фінансового капіталу

кластерів.

Обґрунтованість та достовірність дослідження підтверджується детальним вивченням та аналізом праць вітчизняних та закордонних вчених за проблемами фінансового капіталу кластерів та іншими дотичними питаннями, використанням автором значного масиву статистичної інформації, адекватним застосуванням багатьох методів наукових досліджень, зокрема: наукової абстракції, індукції та дедукції, аналізу і синтезу, функціонального та системного аналізу, порівняльного аналізу, систематизації та узагальнення, економіко-статистичного аналізу, формалізації, економіко-математичного моделювання.

Більшість наукових положень дисертаційного дослідження С.В. Буснюк належним чином аргументована, а висновки спираються на виважені результати дослідження.

Інформаційною базою дослідження слугували нормативні і законодавчі акти державних органів управління, матеріали Державної служби статистики України та Національного банку України, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних авторів з досліджуваної проблематики, ресурси мережі Інтернет.

Достовірність сформульованих автором наукових положень, висновків та практичних рекомендацій підтверджується і їхньою апробацією на вітчизняних та міжнародних науково-практичних конференціях та публікаціями в наукових виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз. Свідченням наукової аргументації та обґрунтованості положень та висновків, сформульованих в дисертації, є чітка, логічна послідовність у постановці та вирішенні завдань відповідно до мети дослідження.

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи

Ознайомлення з результатами наукового дослідження та змістом автореферату дисертаційної роботи Буснюк Світлани Володимирівни дало змогу визначити основні положення та висновки автора, що

характеризуються науковою новизною. Найбільш вагомими результатами наукової роботи є:

- визначення сутності «фінансового капіталу кластера», яке на відміну від існуючих поглядів враховує ознаки його функціонування, сутність та особливості формування фінансового капіталу окремих учасників інтегрованої структури. На основі цього обґрунтовано роль фінансового капіталу в діяльності кластера, досягненні визначених цілей, окреслено підходи до розподілу фінансових результатів діяльності в інтересах всіх учасників інтегрованої структури (с. 40-44);

- удосконалено методологічні та методичні підходи до дослідження фінансового капіталу кластера, відмінністю яких є його розгляд як відкритої та динамічної системи, котрій притаманні елементи невизначеності (с. 44-54). Це дало змогу сформулювати практичні пропозиції щодо формування оптимальної величини фінансового капіталу кластера для забезпечення результативної фінансово-господарської діяльності інтегрованої структури (с. 134-141);

- удосконалено класифікацію моделей формування фінансового капіталу кластерів на основі дослідження їхньої діяльності у провідних економіках світу (с. 81-82). У поєднанні із виокремленням особливостей функціонування аналогічних структур у національній економіці України, оцінкою стану та тенденцій фінансового забезпечення їхньої діяльності (с. 97-101) це дало можливість сформулювати пропозиції щодо адаптації світового досвіду до реалій вітчизняної економіки (с. 82-83);

- отримали подальший розвиток методичні підходи до оцінки фінансового капіталу у процесі діяльності кластерів, формування його оптимальної величини за критерієм максимізації фінансового результату, на основі чого сформульовано пропозиції щодо підвищення ефективності його використання у процесі фінансово-господарської та інвестиційної діяльності (пп. 3.1);

- отримав подальший розвиток науково-методичний підхід до оптимізації формування та використання фінансового капіталу кластерів, за результатами якого запропоновано економіко-математичну модель розподілу фінансових результатів його використання з урахуванням інтересів учасників кластера і необхідності забезпечення потреб розвитку достатнім фінансовим капіталом (пп. 3.2);

- отримали подальший розвиток напрямки регулювання діяльності кластерів з урахуванням реального стану та потреб розвитку національної економіки України, на базі розмежування функцій держави та суб'єктів господарювання, що входять до складу кластера та обґрунтування необхідності застосування ринкових механізмів регулювання їхньої діяльності (пп. 3.3).

Зміст та завершеність дисертаційного дослідження

Структура дисертаційної роботи Буснюк С.В. є логічною, відповідає поставленій меті та завданням дослідження. Робота є завершеним науковим дослідженням, містить необхідні теоретико-методологічні положення, аналітичні розрахунки та практичні рекомендації, що достатньо повно висвітлені у відповідних розділах дисертації.

У *вступі* дисертації обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, окреслено методи вирішення наукової проблеми, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів, відображено ступінь апробації, наукові публікації автора, а також структуру та обсяг роботи.

У *першому* розділі «*Теоретико-методологічні засади формування фінансового капіталу територіально-інтегрованих структур бізнесу*» розкрито підходи щодо тлумачення сутності категорії «фінансовий капітал» (с. 16-21), виокремлено ознаки його функціонування та основні складові макро- і мікрорівня (с. 25-26), розглянуто теоретико-методологічні засади функціонування кластерів (с. 32-38), особливості та джерела формування

їхнього фінансового капіталу (с. 42-43), сформульовано авторське бачення змісту поняття «фінансовий капітал кластера» (с. 44), обґрунтовано використання системного підходу щодо дослідження формування та використання фінансового капіталу кластерів (с. 47-50).

В другому розділі роботи *«Особливості формування кластерів в ринковій економіці»* на основі дослідження функціонування кластерів в провідних країнах світу та джерел формування їхнього фінансового капіталу, особливостей його використання, узагальнено характерні риси створення та діяльності кластерів за територіальною ознакою (с. 57-80), виокремлено моделі формування фінансового капіталу (с. 81-82), а також сформульовані пропозиції щодо можливостей використання світового досвіду функціонування кластерів у вітчизняній практиці (с. 82-83). Проаналізовано діяльність кластерів в національній економіці України (с. 83-97), охарактеризовано структуру та джерела формування їхнього фінансового капіталу (с. 97-100), проведено оцінку фінансового забезпечення розвитку економіки України та її регіонів (с. 101-105, 108-131), особливостей інтеграційних процесів (с. 106-107).

У третьому розділі – *«Оптимізації формування фінансового капіталу кластерів та регулювання їхньої діяльності в Україні»* обґрунтовано практичні підходи щодо формування оптимальної величини фінансового капіталу кластерів (с. 136-140), запропоновано алгоритм оптимізації процесу формування фінансового капіталу (с. 141), сформульовано пропозиції щодо підвищення ефективності його використання в процесі діяльності (с. 142-150), визначено систему показників оцінки формування та використання фінансового капіталу кластерів (с. 151-154). Запропоновано науково-методичний підхід до оптимізації формування та використання фінансового капіталу кластерів, відповідно до якого адаптовано економіко-математичну модель розподілу фінансового капіталу відповідно до потреб учасників та

інтересів кластера в цілому (с. 155-170). Визначено напрямки державного регулювання діяльності кластерів в національній економіці України (с.170-182), обґрунтовано функції суб'єктів господарювання в процесі їх функціонування (с.182-186), розроблено структурно-функціональну схему кластера (с.184.).

Висновки за розділами дисертації та загальні висновки, що в чіткій формі підводять підсумки результатів проведеного дослідження, є достатньо виваженими.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження

В дисертаційній роботі Буснюк Світлани Володимирівни запропоновано вирішення актуального наукового завдання щодо розробки теоретико-методологічних та практичних рекомендацій щодо формування та використання фінансового капіталу кластерів.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що реалізація запропонованих автором у роботі узагальнень та методологічних розробок сприятиме впровадженню кластерів в національну економіку та регулюванню окремих сторін їхнього функціонування, формуванню оптимального обсягу фінансового капіталу для ефективної фінансово-господарської та інвестиційної діяльності. Результати дослідження також можуть використовуватися у навчальному процесі.

Основні наукові результати дисертаційної роботи використано у навчальному процесі Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки під час викладання дисциплін: «Фінанси» та «Фінансова діяльність суб'єктів господарювання» (довідка №03-31/02/4232 від 31.12.2014 р.).

Позитивним є використання основних положень дисертації у практичній діяльності ТОВ «ВО «Ковельсьільмаш» (довідка №50/01-4201 КСМ від 22.12.2014 р.), фонду підтримки підприємництва Ковельщини «Бізнес-Центр-Софт» (довідка №17 від 22.12.2014 р.), Департаменту фінансів Волинської

ОДА (довідка № 656/10-21/2-15).

*Повнота викладу результатів дисертаційного дослідження в
опублікованих працях.*

Основні положення, результати та висновки дисертаційної роботи Буснюк С.В. досить повно відображені у наукових працях здобувача, матеріалах міжнародних та вітчизняних науково-практичних конференцій.

Результати дослідження опубліковані в 17 наукових працях загальним обсягом 5,61 д.а., з них 4,66 д.а. належить особисто автору. З них 6 статей у фахових наукових виданнях, 2 статті у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз, 1 публікація у виданнях іноземних держав, 8 тез доповідей на науково-практичних конференціях. Усі публікації повною мірою відображають представлені у дисертаційній роботі елементи наукової новизни, її теоретико-методологічні та прикладні положення. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лиш ті ідеї і висновки, які є результатом особистих досліджень здобувача, про що свідчить перелік опублікованих праць в авторефераті (с. 17-18, автореферат).

Характер видань, зміст і оформлення наукових праць відповідає вимогам щодо забезпечення релевантності висвітлення отриманих результатів дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації

Автореферат дисертації Буснюк С.В. за своїм змістом та структурою відповідає основним положенням і висновкам дисертаційної роботи і є ідентичним до її тексту.

Дискусійні питання та зауваження щодо змісту дисертації

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, слід відзначити наявні в ній дискусійні положення та окремі недоліки.

1. При дослідженні теоретико-методологічних засад формування

фінансового капіталу територіально-інтегрованих структур бізнесу автор не враховує базову концепцію збереження фінансового капіталу, яка передбачена міжнародними стандартами фінансової звітності. Це дало б можливість дослідити цілу низку показників капіталу: фінансової стійкості, фінансової залежності, левериджу і інших, які безпосередньо враховуються в фінансовій стратегії формування капіталу кластерів.

2. Більш посилило б ґрунтовність висновків автора розгорнутий аналіз порядку формування і використання фінансового капіталу на прикладі певного кластеру. Такий аналіз був би доцільний якби базувався на фінансовій звітності учасників кластеру.

3. Автор не коректно використовує термін «результативна фінансово-господарська діяльність», в той час як її метою є отримання прибутку, а результат передбачає також і можливість збитків.

4. В роботі не досліджено дискусійне питання щодо амортизаційного фонду як джерела формування фінансово капіталу кластерів. Авторіві слід було б більш чітко визначити свою позицію відносно реальності цього джерела.

5. При складанні таблиці 1.3 автор не враховує НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» щодо переліку складових власного капіталу суб'єкту господарювання.

6. Запропонований автором науково-методичний підхід до оптимізації формування та використання фінансового капіталу кластерів, за результатами якого запропоновано економіко-математичну модель розподілу результатів його використання є теоретичним (пп. 3.2) і його достовірність зросла б за рахунок підтвердження теоретичних положень практичним розрахунками і зробленими відповідними висновками.

7. Дисертантом запропоновано структурно-функціональну схему кластера (с.184). Проте незрозуміло, якими критеріями керувався дисертант при виділенні основних підсистем кластера, тому варто було б чіткіше

